

Varga Anita

Dunaújváros kulturális intézményrendszerének vizsgálata térszemléletben

1. BEVEZETÉS

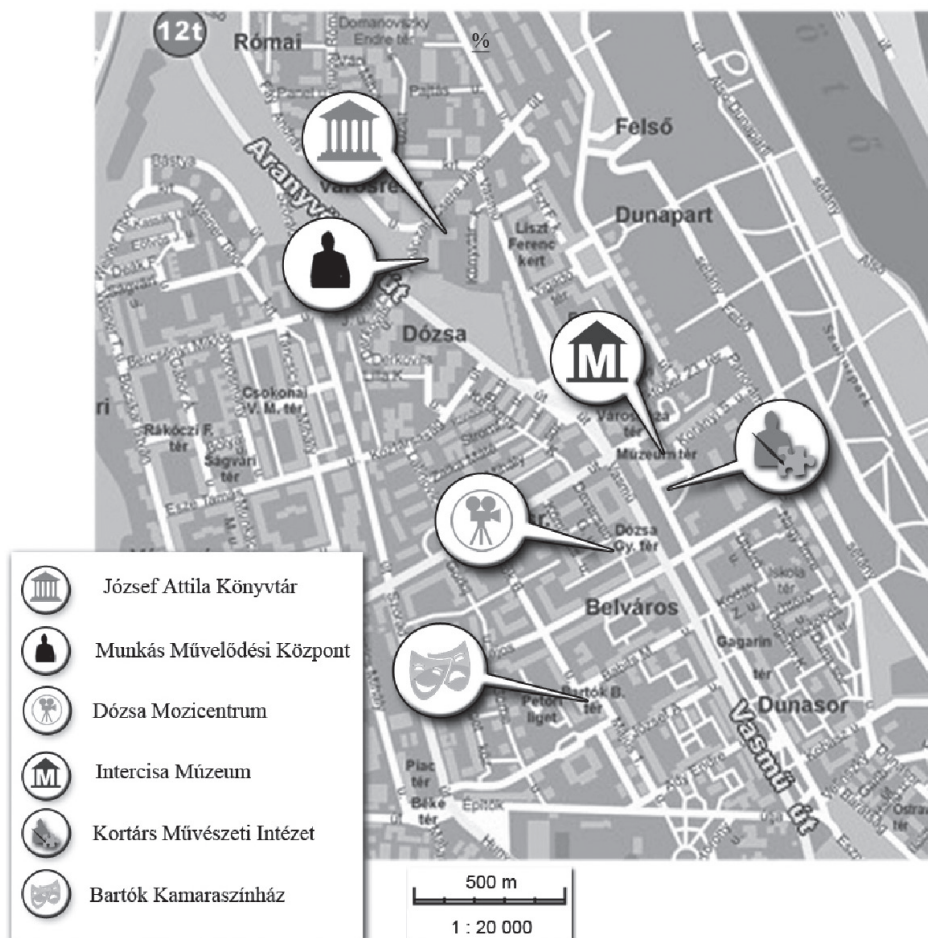
Napjainkban jellemző tendencia a kulturális intézmények kínálata iránti csökkenő kereslet. A kedvezőtlen folyamatok ok-okozati viszonyainak feltárása, mérséklése érdekében szükségessé válik a kulturális intézményrendszer működésének vizsgálata, feladatok átstrukturálása a fogyasztói igények kielégítése érdekében. A tanulmány részletes helyzetelemzést ad Dunaújváros megyei jogú város kulturális intézményrendszerének működéséről, kulturális életének jellemző tendenciáiról. A kutatás célja, hogy a dunaújvárosi lakosság körében végzett adatgyűjtések (2006, 2009) alapján megvizsgálja a város kulturális földrajzi adottságait. Fel kívánja térképezni a lakosság kulturális szokásait, a kulturális intézményrendszer működésének jellegzetességeit és a szolgáltatások minőségét. A város kulturális intézményrendszerét a József Attila Könyvtár, a Munkásművelődési Központ, a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, a Dózsa Mozicentrum, a Kortárs Művészeti Intézet és az Intercisa Múzeum alkotja (1. ábra). A vizsgálat során komplex kérdőív került felhasználásra, melynek főbb pontjai kiterjedtek a kulturális intézmények általános megítélésére, az intézmények földrajzi hozzáférhetőségére, a látogatási szokások változására, az információszerzés lehetőségeire, az intézményekkel való elégedettség mértékére, valamint a szolgáltatásokhoz kapcsolódó felhasználói igények jellemzőire. A tanulmány összegzi a kérdőíves vizsgálat eredményeit.

2. ELMÉLETI ALAPVETÉSEK

Ebben a fejezetben a kutatáshoz kapcsolódó alapfogalmak, vizsgálati keretek, tudományos elméletek áttekintésére került sor, különös tekintettel a tudományterület fejlődésének nyomon követésére, a kultúra jelentésterületeinek meghatározására, valamint a kulturális intézményrendszer működésének értelmezésére (ALBA, R. D. – LOGAN, J. R. – STULTS, B. J. – MARZAN, G. – ZHANG, W. 1999, MERLIN, P. 2000). A szakirodalmi háttér feldolgozása kapcsán szükségessé vált a rendszerszemléletű megközelítés alkalmazása miután a tudományos eredmények nem elszigeteltek, önmagukban lévők,

összefüggésben állnak más alrendszerrel, illetve az őket körülvevő környezettel. A környezeti tényezők hatással vannak a rendszer minden elemére. Az elemek változása összefügg a tulajdonságok változásával.

1. ábra: Dunaújváros kulturális intézményrendszerének földrajzi elhelyezkedése

(Szerk. Varga A. 2007)

Az egyes területek vizsgálati eredményei nem egyszerűen összeadódnak, hanem a különböző tudományágak együttműködésének következtében jönnek létre. A közös célok meghatározását követően az egyes eredményeket szintetizálva, összefüggéseket keresve születik az eredmény. A társadalomföldrajz önálló tudományterület, mely saját kutatási célokkal, szemlélettel, ismeretanyaggal, módszerekkel, fogalomhasználattal rendelkezik. A tudományos eredményeket nem csak szintetizálja, hanem átemeli a saját rendszerébe.

Tylor értelmezésében a kultúra elemei nem önálló egységként építik fel az egészet, hanem egymásra épülve, független rendszert alkotva, egy olyan komplex egészként, amely magában foglalja a tudást, a hitet, a művészeteket, az erkölcsöt, a jogrendet, a szokásokat és hagyományokat és minden olyan képességet, amelyet az ember a társadalom részeként sajátított el. A kultúra tanult, szerzett viselkedés, magatartásforma, nem a génjeinkben hordozott örökletes adottság. A kultúra egy csoportjelenség, nem egyéni tulajdonság, azzal válik jelenséggé, hogy sokan osztoznak rajta (TYLOR, E. B. 1871).

M. Harris szerint azonban a kultúra nem más, mint „tanult gondolkodási és viselkedési minták összessége, amelyek a népeiséget vagy a társadalmat jellemzik” (HARRIS, M. 1971).

Habermas megfogalmazásában: a kultúra közös tudáskészlet, mely a konszenzus alapján létrejövő interpretációkat biztosítja a társadalom tagjai számára, a világban történetekkel kapcsolatban (HABERMAS, J. 1971, 1993). A kultúra nem homogén egész, hanem folyamat, egy külső vagy belső hatásra állandóan módosuló, változó szimbólumrendszer, a nemzeti és etnikai kultúrák mesterségesen konstruált egysége, melyek politikai okokból eszközként szolgálnak. Geertz szerint a kultúra társadalmilag teremtett jelentésstruktúrák összessége (GEERTZ, C. 2001).

Vitányi Iván szerint a kultúra, a társadalom és a civilizáció fogalmának tartalma és terjedelme megegyezik, a nézőpontok különbözhetnek. A valóságban az emberi élet különböző szférái oszthatatlanul együtt jelennek meg, csak a lényeglátó képesség bontja szét őket. (VITÁNYI I. 2002).

A kultúra fogalmának értelmezése átalakuláson ment keresztül. Megváltozott az elit kultúra szemlélete. A tág értelmezés vált általánossá. A hagyományos értelemben vett kulturális ágazatok mellett az idegenfoglaló, a sporttevékenységek közvetítése, a rádióműsorok is hozzá tartoznak.

A kultúra három részre osztható: 1. magas kultúra (művészetek); 2. népszerű, divatos kultúra (trendi); 3. köznapi, mindennapi kultúra (átlag). A modern társadalomelméletek három – gazdasági, politikai, kulturális – társadalmi szférát különböztetnek meg. A szférák együtt hatnak a vizsgálat tárgyára. A hatás intenzitása különböző és gazdasági, társadalmi, politikai vetülete egyaránt meghatározó (TRÓCSÁNYI A. 2006a).

A kulturális földrajz magyarországi megjelenése a XIX. század legvégére tehető. Czirbusz Géza tekinthető a modern társadalomföldrajz első hazai képviselőjének. Elsősorban a gazdaság és társadalom területi kérdéseinek elemzésével foglalkozott. A nemzeti művelődés, a műveltség, az oktatás és kultúra földrajzi problematikáját vizsgálta (CZIRBUSZ G. 1902). Rendszertani szempontból vizsgálva a kulturális földrajz a társadalomföldrajz diszciplínájaként értelmezhető (TRÓCSÁNYI A. – TÓTH J. 2002). A kulturális földrajz alapvető kérdésként vizsgálja a kultúra környezetre gyakorolt hatását és azt, hogy a környezet változásai miként érvényesülnek a kultúrában. A fogalom rendszertani meghatározását jellemzi, hogy széleskörű jelentéstartalommal rendelkezik. Az eltérések oka a kultúra fogalmának különböző értelmezésében keresendő. Az áttekinthetőség érdekében először a kultúra eltérő értelmezési kereteinek meghatározására kerül sor.

A kultúra fogalmi kereteinek bemutatása után a kulturális földrajz jelentésterületeinek értelmezésére kerül sor. Kialakulása az Amerikai Egyesült Államokhoz kapcsolódik, a legelső vizsgálatok alapja az ember környezet-átalakító szerepe, illetve ennek változása.

Számos értelmezés keletkezett, az angol értelmezés szerint a társadalom a Föld különböző terein eltérő módon rendezkedett be, így a kulturális földrajz feladata az ismeretlen bemutatása és az ok-okozati viszony feltárása. Tartalma egyén- és helyszíntől függő vizsgálat. Spektruma a kulturáltsági szint térbeli leírásától a legtagabb értelemben vett kulturális és földrajzi környezet változó kölcsönhatásának elemzéséig terjed (TRÓCSÁNYI A. 2006b).

Tóth József véleménye szerint a kultúrához való hozzájutás az „igények és az igénytelenség harca” (TÓTH J. 1981, 1993, 2007). A kulturális intézményekkel szembeni érdektelenség egyik oka az eltérő igényekkel magyarázható. A kulturális szolgáltatások igénybevétele önkéntes, belső késztetésből adódik, azonban hazánkban a társadalmi különbségekből adódó szociokulturális hátrányok erősen éreztetik hatásukat (TÓTH J. 2007).

A kulturális földrajz keretén belül végzett, Dunaújváros kulturális infrastruktúrájának működésére irányuló kutatás és annak térbeli megjelenése hozzájárul a sajátos kulturális örökség megőrzéséhez. A kultúra térbeliségének vizsgálati alapját Trócsányi András és Tóth József munkái szolgáltatták (TRÓCSÁNYI A. – TÓTH J. 2002).

3. DUNAÚJVÁROS KULTURÁLIS INFRASTRUKTÚRÁJÁNAK ALAPELEMEI ÉS FŐBB JELLEMZŐI

A nemzeti identitás kialakításában és megőrzésében, a kulturális érték közvetítésben meghatározó szerepet töltenek be a közművelődési intézmények. A vizsgálat kiindulási pontja volt azon kulturális intézmények felmérése, amelyek tevékenységük során a kultúra és hagyomány ápolására, valamint az új kulturális-művészeti értékek létrehozására irányulnak.

A kulturális intézményrendszer kialakítását egyértelműen meghatározta, hogy Sztálinváros (Dunaújváros) mesterségesen kialakított, hagyományokkal és helyi alkotókkal nem rendelkező település volt. Az új város Dunapentelére települt, annak hagyományait azonban figyelmen kívül hagyta. Az épülő város kulturális helyzetét kezdetben az esetlegesség jellemezte. Az ideérkezők egy részének egyáltalán nem voltak gyökerei, másik része ezen a helyen akart kialakítani megfelelő életteret maga és környezete számára.

Már az 1950-es években kiemelkedő volt az úgynevezett „vendégkultúra” szerepe, melynek hatására irodalmi alkotások és filmek készültek a város életéről. Az építőkkal együtt érkeztek a városba már sikeres és kezdő művészek. A pártoló tevékenységet a város legnagyobb üzeme, a Vasmű vállalta. Az 1960-as évek végén induló szimpózium-mozgalom részeként 1974-ben jött létre Magyarország egyetlen fémszobrász telepe, az Acélszobrász Alkotótelep.

Az 1970-es évek közepére alakult ki a jelenleg is működő intézményrendszer. Ekkor adták át a kiállítások rendezésére alkalmas Uitz-termet és megépült a Munkásművelődési Központ és Könyvtár. Ebben az időben alakult meg a Dunaújvárosi Bemutatószínpad és az Acélszobrász Alkotótelep (CZINKÓCZI S. 2000).

Előadóművészeti tevékenység

A József Attila Kultúrotthon, a Radari és a Déli-városi Kultúrotthon 1951–1952 között ún. „barakk kultúrházak” voltak. Valódi színpada a városnak ekkor a Dózsa moziban volt, amely 1951 végén készült el. 1953-ban létrejött a Bartók Béla Kultúrház, melynek alapvető feladata a Vasmű és a város építésén dolgozó és már itt élő munkások művelődésének, kikapcsolódásának biztosítása volt. Első működtetője a Sztálinvárosi Szórakoztató Vállalat. Az első húsz évben befogadó intézményként működött. A zenei, színházi előadások (igen vegyes színvonalú) sokasága jelentette a kulturális élet alapját. Dunaújvárosban 1963 óta rendszeresen tartottak színházi előadásokat, a Dunaújvárosi Bemutatószínpad azonban csak 1973 februárjában jött létre a Bartók Béla Művelődési Ház támogatásával. 1977-től önálló stúdiótermet kaptak. Kezdeményezték önálló színház létrehozását, azonban a mai napig egy közművelődési intézményen belül működő kamaraszínházi színház típus működik. A színpad művészeti vezetője Iglódi István, majd Valló Péter volt. A Dunaújvárosi Bemutatószínpad ebben az évben már saját bemutatóra készült. 1975-ben a Mikroszkóp Színpaddal, 1976-ban a Radnóti

Színpaddal szerződtek egyrészt produkciók befogadására, másrészt közös előadások létrehozására. Állandó társulat hiányában általában az anyagi feltételeket biztosították a színvonalas, kísérletező színházaknak. Ezek többnyire kortárs külföldi darabok magyarországi bemutatói voltak. Az intézmény jelenleg a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza nevet viseli (CZINKÓCZI S. 2000).

Könyvtári szolgáltatás

1951-ben nyílt meg a József Attila Városi Könyvtár, mely közművelődési könyvtárként, mintegy háromezer-ötszáz kötettel rendelkezett. 1952 végén tizenhatezerre nőtt a kötetszám. Mindehhez kettőezer-tizenkilenc beiratkozott olvasót regisztráltak.

1959-ben megalakultak az önálló községi könyvtárak, mely azt eredményezte, hogy a beiratkozott olvasók száma csökkent. Az újonnan alakult könyvtárak vették át a korábbi feladatok egy részét. 1960 januárjától városi könyvtár lett és egyben járási módszertani feladatokat is ellátott. Ekkor indult a szabadpolcos kölcsönzés, és külön gyermekrészleg alakult. A kultúra fontos értékmérője a közművelődési könyvtár ellátottság. A községi könyvtárak többsége a szocializmus idején épült és működött még akkor is, ha a településen minden más kulturális intézmény bezárt. A Duna-ferr Rt. Humán Intézet Műszaki Könyvtára elsősorban műszaki, számítástechnikai és társadalomtudományi irodalmat gyűjtött és 1993-tól nyilvánossá vált a város lakói számára (CZINKÓCZI S. 2000).

Közösségi művelődés

A közművelődési intézményrendszer működtetője a Sztálinvárosi Szórakoztató Vállalat, egyfajta koordinátor szerepet látott el. Az egyik legfontosabb funkciója a bállok, valamint a politikai nagygyűlések rendezése volt. 1953-ban száznegyvenhét nagyobb kultúrműsort rendeztek a városban, öt énekkar működött, öt zenekar és huszonhét (egy-egy visszaemlékezések szerint harminckét) táncsoport, a város lakóinak száma huszonhétézer fő volt. A városról szóló monográfiák adatai alapján, Magyarországon ez ritkaságnak számított (MISKOLCZI M. 1975). A helyi erőkből klubok, szakkörök alakultak. Kiemelkedő és országos hírnevet is szerzett színjátszó együttes volt az Ostor, melyet Ősz Ferenc újságíró vezetett (1960–1963). 1973-ban nevet változtattak (Bartók Béla Művelődési Központ) (CZINKÓCZI S. 2000).

Múzeumi tevékenység

Az Intercisa Múzeum nem önálló intézmény, hanem a Fejér Megyei Múzeumok Igazgatóságának tagintézménye. Az állandó és időszakos kiállítások mellett táborokat, gyermekkiállításokat, valamint vásárokat is szervez. Feladatuk a régészet, néprajz és a helytörténet tárgykörébe tartozó leletek gyűjtése, rendszerezése és kiállítása. Az intézményhez tartozik a Római Kőtár és Romkert, valamint a Római Kori Fürdő. Az utóbbi működtetéséhez az anyagi fedezetet a tulajdonos, a dunaújvárosi önkormányzat biztosítja. Az Intercisa a legjobban feltárt római kori katonai tábor Magyarországon. A terület történelmi értéke lehetővé tenné, hogy maradványait régészeti parkként is bemutassák. Már az 1960-as évektől készültek programok, keresve a terület megfelelő bemutatásának lehetőségeit.

Egyéb gyűjtemények: A Vasmű Gyártörténelmi Gyűjteménye a nyilvánosság számára folyamatosan megtekinthetővé vált. Pentelei Molnár János festményeinek legnagyobb része a Magyar Nemzeti

Galéria raktárában van, megfelelő kiállítási körülmények biztosítása esetén Dunaújvárosba kerülhetne (ERDŐS F. – PONGRÁCZ ZS. 2000). A város rövid idő alatt nagy volumenű fejlődésen ment keresztül a kulturális intézményrendszer működését tekintve. Alig negyed évszázad alatt (1950–1970) kialakult az intézményrendszer, melynek jelenleg minden eleme működik (MATUSSNÉ M. 2001).

4. DUNAÚJVÁROS KULTURÁLIS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK TÉRBELI ELHELYEZKEDÉSE

Az ember társadalmi- gazdasági-, kulturális jellegű tevékenységének intenzitását, fizikai kereteit alapvetően befolyásolja a település, ahol él. A település az ember, a társadalom létezésének alapvető formája. A természeti feltételek és adottságok, az épített környezet összetevőinek, valamint a társadalmi-gazdasági jelenségek együttesének változása kölcsönösen hat a térbeli koncentrációra. Lehetővé teszi az ott élők fizikai és szellemi igényeinek kielégítését. A tér és a település kapcsolatrendszere magában foglalja a közösség múltját és jelenét. A mindenkori társadalmi- gazdasági viszonyrendszer változása hatást gyakorol a látens és kinyilvánított szükségletek kielégítésére. Az ismétlődő ugyanolyan irányú mozgások speciális térkapcsolatokat alakítanak ki, hasonlóan a személyekhez kötődő térhasználathoz. A térkapcsolatok összessége jelenti a térkapcsolatok vázát.

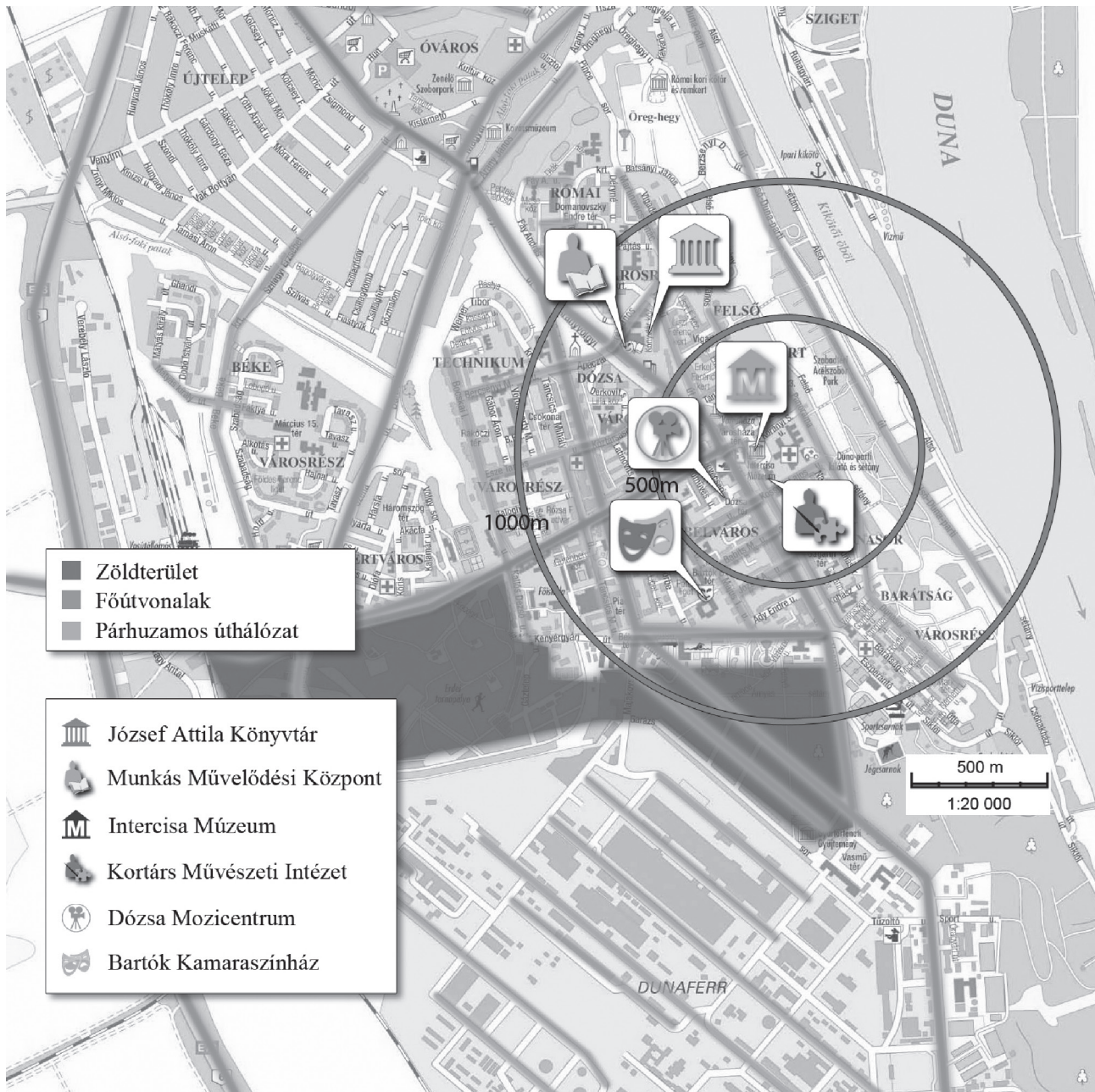
Dunaújvárosban az építészek a nyugati urbanizációs adaptációk szellemében a központi tervezéssel célirányosan kialakított kulturális intézményrendszert szélső körbe telepített egyéb intézményekkel vették körül (DRAGONITS T. 1973). A város kulturális intézményei a helyi hagyományok, az értékek, információk gyűjtői, továbbadói. A múlt és jelen kor művészeti alkotásainak őrzője. A kulturális értékek közvetítésének helyszínei. Nem utolsó sorban a közösségi élet meghatározó színterei. A település távlati képe alapján látható, hogy az intézményrendszer földrajzi elhelyezkedése nagyszerű, Dunaújváros bármely városrészéből átlagosan 30 perc alatt gyalogosan megközelíthetőek. A város kulturális intézményrendszere 1 kilométer sugarú körön belül helyezkedik el (2. ábra). A várost egyedülálló szocreál típusú építészeti kialakítás jellemzi. A település és a táj különleges kapcsolata a földrajzi, környezeti adottságokkal a városkép kialakításához kedvező feltételeket teremtett. A sajátos és egyben látványos városkép jellegzetes arculatot ad Dunaújvárosnak.

5. A LÁTOGATÁSI SZOKÁSOK HÁTTÉRVÁLTOZÓINAK BEMUTATÁSA

A kutatás háttéradatként kezelte a megkérdezettek nemét, életkorát. A kérdések többségét a két tényező függvényében is elemezte a kutató. A rekrutációs adatok® vizsgálata során megállapíthatóvá vált, hogy a mintában a férfiak és a nők aránya közel azonos. Az életkori megoszlás elemzése után kiderült, hogy a megkérdezettek többsége 50 év alatti, amely érték igazolja a kutatás reprezentativitását.

A 15-29 év közötti lakosok aránya 35,7% (2006-ban) és 39,4% (2009-ben), a 30-49 év közöttiek nagyságrendje 36,7% / 26,70%®. A városlakók közül az 50-64 év közöttiek aránya közel 20% (16,5% / 20,6%), míg a 65 év felettiek 11,1% és 13,3%-ban képviseltetik magukat. A kutatás adatai alapján a megkérdezettek átlag életkora 38-39 év. A válaszadók nem és életkor szerinti adatait összevetve látható a különböző életkori kategóriánkénti nemek megoszlása. Az adatsor a korábban jelzettek alapján leképezi Dunaújváros 2001-es népszámlálási adatainak megfelelő társadalmi megoszlását (1. táblázat)

2. ábra: A célirányos tervezés megjelenése Dunajváros kulturális intézményrendszerének térbeli elhelyezése

(Szerk. Varga A. 2007)

1. táblázat: A válaszadók nem és életkor szerinti megoszlása

2006 év / 2009 év		Életkor								Teljes		
		15-29		30-49		50-64		65-		2006	2009	
Nemek	F	nemek %-ában	37,5	40,6	34,4	25,3	15,2	18,7	12,9	15,4	100	100
		életkor %-ában	51,2	52,1	45,6	47,9	44,7	45,9	56,9	58,3	48,7	50,6
		teljes %	18,3	20,6	16,7	12,8	7,4	9,4	6,3	7,8	48,7	50,6
	N	nemek %-ában	33,9	38,2	39	28,1	17,8	22,5	9,3	11,2	100	100
		életkor %-ában	48,8	47,9	54,4	52,1	55,3	54,1	43,1	41,7	51,3	49,4
		teljes %	17,4	18,9	20	13,9	9,1	11,1	4,8	5,6	51,3	49,4

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2006, 2009

2. táblázat: A válaszadók iskolai végzettség szerinti megoszlása

	2006		2009	
	Százalékos arány (%)	Válaszolók százalékos aránya (%)	Százalékos arány (%)	Válaszolók százalékos aránya (%)
kevesebb, mint 8 általános	0,6	0,7	5,5	5,6
8 általános	47,1	47,5	58,8	59,4
érettségi	20,7	20,9	11,5	11,7
középfok	18,8	19,0	9,9	10,0
felsőfok	11,9	12,0	13,2	13,3
összesen	99,1	100,0	98,9	100,0
nem válaszolt	0,9		1,1	
teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2006, 2009

A megkérdezettek 47,1% / 58,8%-a mindössze nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezett. Közel azonos arányban következtek az érettségi vizsgával nem rendelkezők (szakmunkás végzettség, szakiskolai végzettség) (20,7%) és az érettségivel rendelkezők (18,8%). A város megkérdezett lakosságának mindössze 11,9%-a volt felsőfokú végzettségű (2.táblázat).

3. táblázat: A megkérdezettek jövedelem szerinti megoszlása

	2006		2009	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
Átlagos	46,0	57,0	49,5	50,0
Átlag alatti	19,7	24,3	35,2	35,6
Átlag feletti	9,1	11,2	8,2	8,3
Napi megélhetési gondok	5,2	6,4	6,0	6,1
Jóval az átlag feletti	0,9	1,1	0	0
Összesen	80,8	100,0	98,9	100,0
Nem válaszolt	19,2		1,1	
Teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A jövedelem szerinti megoszlás a normális eloszlás görbét követte, de az átlagjövedelem alatt maradt. A válaszolók 57% / 50%-a átlagos jövedelmi helyzetű volt. Figyelemre méltó, hogy 5,2% / 6%-uk saját bevallásuk szerint napi megélhetési gondokkal küzdött, emellett az átlag alatti jövedelmű lakosság aránya nőtt az első megkérdezés óta (19,7% / 35,2%) (3. táblázat).

A kulturális intézményrendszer működésének vizsgálata

A kérdőíves adatfelvétel a meghatározott minta alapján, az adott városrészekben lakó népesség személyes megkeresése útján történt. Az alkalmazott kérdőív első részében az előkészítő kérdések helyére, a demográfiai folyamatokra vonatkozó kérdések kerültek. Funkciójuk elsősorban az volt, hogy azonosíthatóvá tegyék a válaszadók háttérváltozóit. Ezután következtek a főkérdések, melyek a kulturális, művelődési, szabadidős tevékenységek egymáshoz való viszonyára, a kulturálódás iránt támasztott igényekre irányultak.

József Attila Könyvtár jellemző adatai

4. táblázat: Tagja-e a József Attila Könyvtárnak?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	28,3	28,5	31,9	32,2
nem	70,8	71,5	67,0	67,8
összesen	99,1	100,0	98,9	100,0
nem válaszolt	0,9		1,1	
teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

5. táblázat: Tagja-e más könyvtárnak?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	13,2	13,4	19,2	19,7
nem	85,1	86,6	78,6	80,3
összesen	98,3	100,0	97,8	100,0
nem válaszolt	1,7		2,2	
teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

6. táblázat: Honnan szerzik az információkat a könyvtár szolgáltatásaival kapcsolatban?

	Százalékos arány [%]	
	2006	2009
nincs információ véletlenszerűen	51,9	34,1
újság /internet	14,1	6,0
elektronikus média	11,3	11,5
ismerősökön, családtagokon, barátokon keresztül	8,0	8,8
az adott intézményen keresztül	6,6	3,8
egyéb	3,8	12,6
utcai hirdetőoszlop, szórólap	2,8	1,6
teljes	1,6	1,1
	100,0	80,2

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

7. táblázat: Elegendőnek tartja-e a könyvtári szolgáltatások kínálatát?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	63,7	94,2	64,8	90,8
nem	3,9	5,8	6,0	8,5
összesen	67,6	100,0	71,4	100,0
nem válaszolt	32,4		28,6	
teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

8. táblázat: Mennyire elégedett a József Attila Könyvtár szakmai szolgáltatásainak színvonalával?

2006	József Attila Könyvtárral kapcsolatos elégedettségének foka															
	szakmai szolgáltatásait				megközelíthetőség				akadálymentesítés				technikai adottság			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
teljesen elégedetlen	1,5	1,1	3,3	1,6	1,3	.5	1,5	.7	6,5	4,9	7,7	6,2	0,2	1,1	0,3	1,4
elégedetlen	0,6	10,4	1,4	15,2	1,3	14,8	1,5	18,8	2,6	8,2	3,1	10,4	3,0	8,8	3,6	11,1
közepesen elégedett	8,2	11,5	17,8	16,8	9,3	26,9	10,9	34,0	9,3	19,8	11,0	25,0	12,7	19,8	15,0	25,0
teljesen elégedett	11,2	45,1	24,4	65,6	10,2	25,3	12,0	31,9	12,7	9,3	15,1	11,8	11,2	14,3	13,2	18,1
teljesen elégedett	24,4	.5	53,1	.8	53,8	11,5	63,4	14,6	34,3	11,0	40,7	13,9	24,2	35,2	28,5	44,4
nincs információja	46,0	68,7	0	0	9,1	0	10,7	0	19,0	0	22,5	32,6	33,5	0	39,4	0
összesen	54,0	31,3	100,0	100,0	84,9	79,1	100,0	100,0	84,4	25,8	100,0	100	84,9	79,1	100,0	100,0
nem válaszolt	0	0			15,1	20,9			15,6	20,9			15,1	20,9		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		
	szervezett rendezvények színvonalával				munkatársainak segítőkészségével				rendezett programok változatosságával				külső megjelenésével			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
teljesen elégedetlen	0,6	1,6	0,8	2,0	1,1	1,1	1,3	1,3	0,6	.5	0,8	.7	3,9	2,2	4,6	2,7
elégedetlen	1,9	4,9	2,3	6,0	2,6	4,4	3,1	5,4	2,8	.5	3,3	.7	8,9	8,2	10,4	10,2
közepesen elégedett	11,0	9,3	13,1	11,4	3,9	11,5	4,6	14,1	9,9	8,8	11,8	10,8	21,2	33,0	24,9	40,8
teljesen elégedett	6,7	9,3	8,0	11,4	15,1	28,6	17,9	34,9	8,6	8,2	10,3	10,1	17,7	8,8	20,9	10,9
teljesen elégedett	17,9	0	21,3	0	26,6	0	31,4	0	17,5	11,0	20,8	13,5	22,2	14,3	26,2	17,7
nincs információja	45,8	56,60	54,5	69,1	35,4	36,30	41,8	44,30	44,5	0	53,0	0	11,0	0	13,0	17,7
összesen	84,0	81,9	100,0	100,0	84,7	81,9	100,0	100,0	84,0	52,2	100,0	64,2	84,9	14,3	100,0	100
nem válaszolt	16,0	18,1			15,3	18,1			16,0	18,7			15,1	19,2		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A felmérésben résztvevők 28,5% / 32,2%-a volt tagja a József Attila Könyvtárnak, emellett saját bevallása szerint 13,4% / 19,2%-a tagja más (leginkább felsőoktatási intézmény) könyvtárnak. Országos könyvtári tagságot a vizsgálatban résztvevők 10,5% / 2,9%-a, szakmai könyvtári tagságot pedig 1,8% / 2,9%-uk jelölt meg. A megkérdezett dunaújvárosi lakosok közül 8,4% / 6,6% tagja a Dunaújvárosi Főiskola Könyvtárának. A könyvtári szolgáltatások ismertsége heterogén képet mutatott. A legismertebb könyvtári szolgáltatások a kölcsönzés, fénymásolás, folyóiratok, napilapok olvasása, illetve az olvasóterem, számítógép és internet használata. A válaszadók többsége a könyvtári szolgáltatásokat eseti jelleggel vette igénybe. Az információszerzési szokásokat vizsgálva megállapítottam, hogy könyvtárhoz kapcsolódó programokról a megkérdezettek leginkább az írott sajtóból és az internet segítségével tájékozódtak. A 2006-os évhez képest jelentősen csökkent azoknak a száma, akik nem rendelkeztek információval a könyvtár működéséről. Nőtt azoknak a száma, akik információikat közvetlenül az intézménytől szereztek be. A könyvtári szolgáltatások igénybevétele leginkább egyéni módon történt, ez a tendencia erősödött az elmúlt három évben (31,3% / 65,6%). A felmérésben résztvevők 5,8% / 8,5%-a szerint szükséges lenne fejleszteni a könyvtári szolgálta-

tásokat. A látogatási szokások jellemzően nem változtak a vizsgált időintervallum alatt. A József Attila Könyvtár szakmai szolgáltatásaival, megközelíthetőségével, technikai adottságaival, illetve a munkatársak segítőkészségével a kutatásban résztvevők több mint 40%-a teljesen elégedett.

Munkásművelődési Központ áttekintő adatai

9. táblázat: Honnan szerzik az információkat a Munkásművelődési Központ szolgáltatásaival kapcsolatban?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	33,4	42,2
újság, internet	27,4	13,3
elektronikus média	17,9	14,9
szórólap utcai hirdetés	15,3	11,7
egyéb	3,6	2,3
véletlenszerűen	1,4	7,8
Ismerősökön, barátokon, családokon keresztül	0,7	10,9
az adott intézményen keresztül	0,2	1,6
teljes	100,0	100,0

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

10. táblázat: Milyen formában veszi igénybe a Munkásművelődési Központ szolgáltatásait?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
egyéb	42,8	36,2
a felsoroltak közül vegyesen	16,5	0
egyénilag	13,7	34,8
barátokkal	10,9	10,1
családdal	9,5	11,6
csoportosan	3,9	2,9
szervezetten	1,1	0
gyermekkel/gyermekkel	1,1	0,5
munkatársakkal	0,7	1,1
teljes	100,0	100,0

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

11. táblázat: Mennyire elégedett a Munkásművelődési Központ szakmai szolgáltatásainak színvonalával?

2006	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	2,4	5,0	2,2	2,6	8,9	10,6	0,2	0,3
elégedetlen	1,5	3,2	1,1	1,3	3,0	3,6	1,9	2,3
közepesen elégedetlen	8,6	18,1	5,0	5,9	8,9	10,6	13,4	16,1
teljesen elégedett	13,2	27,6	14,7	17,5	12,1	14,4	12,5	15,0
nincs információja	22,0	46,2	51,4	61,3	31,5	37,6	19,9	23,8
összesen	0	0	9,5	11,3	19,4	23,2	35,4	42,5
nem válaszolt	47,7	100,0	83,8	100,0	83,8	100,0	83,4	100,0
teljes	52,3		16,2		16,2		16,6	
	100,0		100,0		100,0		100,0	

	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Programok változatosságával		Külső megjelenésével	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	4,3	5,2
elégedetlen	2,6	3,1	1,5	1,8	2,8	3,4	8,9	10,6
közepesen elégedetlen	8,9	10,6	6,3	7,5	7,8	9,3	20,7	24,9
teljesen elégedett	11,0	13,2	15,6	18,7	11,4	13,7	15,6	18,7
teljesen elégedett	19,0	22,9	20,7	24,9	18,8	22,5	22,2	26,7
nincs információja	41,3	49,6	38,7	46,5	42,3	50,6	11,7	14,0
összesen	83,2	100,0	83,2	100,0	83,6	100,0	83,4	100,0
nem válaszolt	16,8		16,8		16,4		16,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

2009	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	2,4	5,0	2,2	2,6	8,9	10,6	0,2	0,3
elégedetlen	1,5	3,2	1,1	1,3	3,0	3,6	1,9	2,3
közepesen elégedetlen	8,6	18,1	5,0	5,9	8,9	10,6	13,4	16,1
teljesen elégedett	13,2	27,6	14,7	17,5	12,1	14,4	12,5	15,0
teljesen elégedett	22,0	46,2	51,4	61,3	31,5	37,6	19,9	23,8
nincs információja	0	0	9,5	11,3	19,4	23,2	35,4	42,5
összesen	47,7	100,0	83,8	100,0	83,8	100,0	83,4	100,0
nem válaszolt	52,3		16,2		16,2		16,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

	Rendezvények színvonal		Munkatársainak segítőkészség		Programok változatossága		Külső megjelenésével	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	4,3	5,2
elégedetlen	2,6	3,1	1,5	1,8	2,8	3,4	8,9	10,6
közepesen elégedetlen	8,9	10,6	6,3	7,5	7,8	9,3	20,7	24,9
teljesen elégedett	11,0	13,2	15,6	18,7	11,4	13,7	15,6	18,7
teljesen elégedett	19,0	22,9	20,7	24,9	18,8	22,5	22,2	26,7
nincs információja	41,3	49,6	38,7	46,5	42,3	50,6	11,7	14,0
összesen	83,2	100,0	83,2	100,0	83,6	100,0	83,4	100,0
nem válaszolt	16,8		16,8		16,4		16,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A válaszadók jelentős része nem rendelkezett információkkal a Munkásművelődési Központ (későbbiekben: MMK) által szervezett programokról. Ez a tendencia tovább erősödött az eltelt három év alatt (33,44% / 42,2%). A város lakói saját bevallásuk szerint véletlenszerűen vagy ismerősöktől, barátoktól szereztek tudomást az MMK által szervezett programokról.

Az MMK szolgáltatásait a megkérdezettek jelentős része egyénileg vette igénybe. A kiemelt hús kínálati elem ismertségének vizsgálata alapján mind 2006-ban, mind 2009-ben a legnépszerűbb szolgáltatás a vásár; a legkevésbé népszerű rendezvények pedig a speciális szakkör jellegű lehetőségek voltak. Szolgáltatásainak jelentős részét a megkérdezettek 70%-a azonban „soha” nem vette igénybe. Ennek okait mélyebben a kutatás nem tárgyalta. Az intézményrendszert használók általában elégedettek voltak. Növekedett azoknak a válaszadóknak száma (2006 óta), akik bevallásuk alapján ritkábban látogatták, és soha nem vették igénybe az MMK nyújtotta lehetőségeket. A jelenség feltételezhető oka a látogatói igények és a rendezvények tartalma közötti jelentős eltérésben keresendő.

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza jellemző adatai

12. táblázat: Rendelkezik e színházbérlettel?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	5,0	6,4	3.3	3.8
nem	72,8	93,6	83.5	96.2
összesen	77,8	100,0	86.8	100.0
nem válaszolt	22,2		13.2	
teljes	100,0		100.0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

13. táblázat: Milyen módon veszi igénybe a Bartók Kamaraszínház szolgáltatásait?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
egyéb	36,8	19.3
családdal	15,5	30.7
barátokkal	13,2	17.0
csoporthoz	4,7	17.0
egyénileg	4,3	11.4
szervezetten	1,2	2.3
munkatársakkal	0,8	1.1
gyermekkel/gyermekkel	0,8	1.1
a felsoroltak közül vegyesen	22,9	0
teljes	100,0	100,0

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

14. táblázat: Honnan szerzik az információkat a Bartók Kamaraszínház szolgáltatásaival kapcsolatban?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	53,2	22,3
újság, internet	11,5	22,1
elektronikus média	7,9	4
ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	7,0	9
az adott intézményen keresztül	6,2	8,1
véletlenszerűen	5,6	14,4
szórólap, utcai hirdetőoszlop	5,1	17,4
egyéb	3,4	2,7
teljes	100,0	100,0

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A vizsgálatok időszakában (2006, 2009) a válaszadók 10%-a rendelkezett színházbérlettel. Ez a tendencia az elmúlt három év alatt kis mértékben pozitívan változott. A színházlátogatási szokások vizsgálata során láthatóvá vált, hogy a válaszadók jelentős része családosan, barátokkal és csoportosan látogatta az intézményt. A színházba járó válaszadók számos információval rendelkeztek az intézmény programjairól, a vizsgált időszakban választásuk tudatosabbnak tekinthető. Az információszerzés elsősorban az internet, a nyomtatott sajtó és szórólapok közvetítésével történt. Nőtt azoknak a száma, akik véletlenszerűen szereztek információkat a színház programjairól. A megkérdezettek 12,5% / 22,5%-a azonban azt nyilatkozta, hogy színházba járási szokásai negatív irányban változtak. Ennek elsőszámú oka abban keresendő, hogy pénzügyi okok miatt nem látogatják az intézményt. Ez a fajta kulturálódási lehetőség egy szűk réteg számára válik elérhetővé. A fiatalok többsége akkor járt színházban, amikor tanulmányai keretein belül vált lehetségessé. Összességében a válaszadók 60-70%-a nem járt még a város színházában.

Dózsa Mozicentrum működési adatai

15. táblázat: Milyen módon veszi igénybe a Dózsa Mozicentrum szolgáltatásait?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
egyénilag	2	13,9
csoportosan	2,6	9,9
szervezetten	0,3	27,6
barátokkal	33,3	19,8
családdal	13,7	1
munkatársakkal	0,3	1
gyermekkel/gyermekkel	1	15,8
egyéb	27,2	10
a felsoroltak közül vegyesen	19,6	1
teljes	100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

16. táblázat: Honnan szerzik az információkat a Dózsa Mozicentrum szolgáltatásaival kapcsolatban?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	55,6	17,4
újság, internet	11,4	24
elektronikus média	7,8	19,8
az adott intézményen keresztül	7,0	12,4
ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	5,9	8,3
szórólap, utcai hirdetőoszlop	5,4	11,6
véletlenszerűen	4,7	4,1
egyéb	2,3	2,5
teljes	100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

17. táblázat: Elegendőnek tartja-e a Dózsa Mozicentrum által biztosított szolgáltatások kínálatát?

	2006		2009	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
igen	61,8	92,3	46,7	84,2
nem	5,2	7,7	8,8	15,8
összesen	67,0	100,0	55,5	100,0
nem válaszolt	33,0		44,5	
teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

18. táblázat: Mennyire elégedett a Dózsa Mozicentrum szakmai szolgáltatásainak színvonalával?

	Dózsa Mozicentrum							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottságok	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,9	1,5	0,9	1,0	10,4	12,1	0,6	0,8
elégedetlen	1,1	1,9	0,6	0,8	2,4	2,8	2,4	2,8
közepesen	9,7	17,3	3,9	4,5	7,6	8,8	13,2	15,5
elégedett	15,3	27,3	7,8	9,1	10,6	12,4	20,5	24,2
teljesen elégedett	29,2	51,9	66,1	77,3	40,0	46,7	26,6	31,3
nincs elég információja	0	0	6,3	7,3	14,7	17,2	21,6	25,4
összesen	56,2	100,0	85,5	100,0	85,5	100,0	84,9	100,0
nem válaszolt	43,8		14,5		14,5		15,1	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészség		Programok változatosság		Külső megjelenés	
	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1,3	0,9	0,9	1,0	0,4	0,5	11,2	13,2
elégedetlen	2,2	0,6	2,8	3,3	4,1	4,8	18,8	22,1
közepesen	9,1	3,9	7,8	9,2	13,0	15,3	20,1	23,7
elégedett	17,1	7,8	21,0	24,7	14,3	16,8	11,0	13,0

teljesen elégedett	25,7	66,1	25,5	30,0	24,2	28,5	15,3	18,1
nincs elég információja	29,4	6,3	27,0	31,8	28,9	34,1	8,4	9,9
összesen	84,7	85,5	84,9	100,0	84,9	100,0	84,9	100,0
nem válaszolt teljes	15,3	14,5	15,1		15,1		15,1	
	100,0	100,0	100,0		100,0		100,0	

2009	Dózsa Mozicentrum							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottságok	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
elégedetlen	.5	1.1	.5	.7	6.6	8.6	4.9	6.4
közepesen	12.6	25.8	.5	.7	13.7	17.9	11.5	15.0
elégedett	15.9	32.6	18.7	24.5	11.0	14.3	20.9	27.1
teljesen elégedett	19.8	40.4	46.7	61.2	8.2	10.7	8.8	11.4
nincs elég információja			9.9	12.9	9.9	12.9	30.8	40.0
összesen	48.9	100.0	76.4	100.0	27.5	35.7	76.9	100.0
nem válaszolt teljes	51.1		23.6		23.1		23.1	
	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészség		Programok változatosság		Külső megjelenés	
	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1.1	1.4					11.5	14.9
elégedetlen	1.1	1.4			3.3	4.3	26.9	34.8
közepesen	7.1	9.3			7.7	10.0	17.0	22.0
elégedett	16.5	21.4			20.3	26.4	8.8	11.3
teljesen elégedett	10.4	13.6			10.4	13.6	3.8	5.0
nincs elég információja	40.7	52.9			35.2	45.7	9.3	12.1
összesen	76.9	100.0			76.9	100.0	77.5	100.0
nem válaszolt teljes	23.1				23.1		22.5	
	100.0				100.0		100.0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A Dózsa Mozicentrumot (későbbiekben DMC) szervezett módon (kedvezményes lehetőség kapcsán), egyénileg és gyermekkel egyaránt látogatták a városlakók. Kijelenthető, hogy a látogatási szokások tudatosabbá, tervezettebbé váltak, ennek háttérében a kedvezményes lehetőségek, illetve a premier filmek megjelenése állhat. Az információszerzés leginkább elektronikus úton történik.

Az okok között a technikai hiányosságok (internet használat) mellett az életkori jellemzők valószínűsíthetők. A megkérdezettek 90%-a elegendőnek tartja a DMC által kínált szolgáltatásokat. Az elmúlt három évben jelentősebb elmozdulás nem történt a vizsgált mutatók megítélésében, azonban a megelégedettség mértékének jelentős csökkenése tapasztalható az akadálymentesség, valamint a technikai adottságok színvonalának értékelésében. Az elégedettség romlásának oka a multiplex

mozik terjedésében keresendő, egyre többen veszik igénybe a drágább, magasabb minőségi színvonalat biztosító intézményeket. A megkérdezettek 60%-a soha sem látogatta az intézményt.

Kortárs Művészeti Intézet jellemző adatai

19. táblázat: Honnan szerzik az információkat a Kortárs Művészeti Intézet szolgáltatásaival kapcsolatban?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	50,0	46,5
újság, internet	12,0	5,6
véletlenszerűen	11,7	12,7
egyéb	9,7	4,2
elektronikus média	8,4	7
ismerősökön, családtagokon, barátokon keresztül	3,6	5,6
az adott intézményen keresztül	2,6	9,9
szórólap, utcai hirdetőoszlop	1,9	8,4
teljes	100,0	100,0

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

20. táblázat: Elegendőnek tartja-e a Kortárs Művészeti Intézet által biztosított szolgáltatások kínálatát?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	39,1	91,4	20,9	86,4
nem	3,7	8,6	3,3	13,6
összesen	42,8	100,0	24,2	100,0
nem válaszolt	57,2		75,8	
teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

21. tábla: Mennyire elégedett a Kortárs Művészeti Intézet szakmai szolgáltatásainak színvonalával?

2006	Kortárs Művészeti Intézet							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	2,8	13,0	0,4	0,6	0,6	1,0	0,4	0,6
elégedetlen	1,5	7,0	0,4	0,6	1,5	2,3	1,1	1,6
közepesen	3,0	14,0	3,9	5,8	6,5	9,6	5,2	7,7
elégedett	3,2	15,0	11,2	16,7	11,0	16,4	8,4	12,5
teljesen elégedett	11,0	51,0	34,8	51,8	19,7	29,3	8,4	12,5
nincs elég információja	0	0	16,4	24,4	27,9	41,5	43,8	65,1
összesen	21,6	100,0	67,2	100,0	67,2	100,0	67,4	100,0
nem válaszolt	78,4		32,8		32,8		32,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Programok változatosságával		Külső megjelenését	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,9	1,3	0,4	0,6	1,1	1,6	0,9	1,3
elégedetlen	1,3	1,9	0,6	1,0	1,5	2,2	2,6	3,9
közepesen elégedett	4,5	6,8	2,8	4,2	4,8	7,1	13,8	20,6
teljesen elégedett	5,0	7,4	6,9	10,3	6,7	9,9	17,1	25,4
teljesen elégedett	9,1	13,5	8,6	12,9	8,0	11,9	16,0	23,8
nincs elég információja	46,4	69,1	47,7	71,1	45,4	67,3	16,8	25,1
összesen	67,2	100,0	67,2	100,0	67,4	100,0	67,2	100,0
nem válaszolt	32,8		32,8		32,6		32,8	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

2009	Kortárs Művészeti Intézet							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1.6	7.1						
elégedetlen	2.2	9.5			.5	1.1	.5	1.1
közepesen elégedett	6.6	28.6	2.7	5.6	3.3	6.7	2.2	4.5
teljesen elégedett	2.2	9.5	19.2	39.3	6.6	13.5	6.6	13.5
teljesen elégedett	10.4	45.2	21.4	43.8	12.6	25.8	5.5	11.2
nincs elég információja			5.5	11.2	25.8	52.8	34.1	69.7
összesen	23.1	100.0	48.9	100.0	48.9	100.0	48.9	100.0
nem válaszolt	76.9		51.1		51.1		51.1	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	

	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Programok változatosságával		Külső megjelenését	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1.1	1.9	.5	1.0	1.1	1.9	0.9	1.3
elégedetlen	2.7	4.9			3.3	5.8	4.4	9.0
közepesen elégedett	4.4	7.8	1.1	1.9	4.9	8.7	12.6	25.8
teljesen elégedett	3.3	5.8	3.8	6.8	7.1	12.6	17.6	36.0
teljesen elégedett	6.6	11.7	12.1	21.4	3.8	6.8	6.0	12.4
nincs elég információja	38.5	68.0	39.0	68.9	36.3	64.1	8.2	16.9
összesen	56.6	100.0	56.6	100.0	56.6	100.0	48.9	100.0
nem válaszolt	43.4		43.4		43.4		51.1	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A Kortárs Művészeti Intézet (későbbiekben KMI) rendezvényeire vonatkozó információáramlás megítélése nem változott az eltelt három év során. A megkérdezettek fele nem rendelkezett megfelelő

általános ismerettel az intézmény működését illetően. Átrendeződés tapasztalható az információs csatornák választásának tekintetében.

A vizsgálat adatai alapján erősödött az utcai hirdetések szerepe és az intézmény szerepvállalása a tájékoztatásban, ezzel szemben egyedülálló módon csökkent az elektronikus média és az internet jelentősége. A KMI a kapcsolattartás módszereként a személyes megkereséseket helyezte a tájékoztatás középpontjába. A megkérdezettek többsége megfelelőnek tartotta a Kortárs Művészeti Intézet szolgáltatásait és kínálatát, annak ellenére, hogy nem látogatta az intézmény rendezvényeit. Az elégedettség mértéke 2006 óta jellemzően nem változott. Tovább növekedett azoknak a válaszolóknak a száma, akik soha nem vették igénybe a KMI szolgáltatásait.

Intercisa Múzeum áttekintő adatai

22. táblázat: Honnan szerzik az információkat az Intercisa Múzeum szolgáltatásaival kapcsolatban?

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	35,4	9,3
nincs információ	24,5	40,6
véletlenszerűen	11,9	9,4
egyéb	8,8	3,1
az adott intézményen keresztül	6,5	6,2
elektronikus média	6,1	7,8
Újság, internet	5,4	14,1
Szórólap, utcai hirdetőoszlop	1,4	9,3
teljes	100,0	100

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

23. táblázat: Elegendő-e az Ön számára az Intercisa Múzeum által biztosított szolgáltatások kínálata?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	43,6	95,7	17,6	80,0
nem	1,9	4,3	3,3	15,0
összesen	45,6	100,0	22,0	100,0
nem válaszolt	54,4		78,0	
teljes	100,0		100,0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

24. táblázat: Mennyire elégedett az Intercisa Múzeum szolgáltatásainak színvonalával?

2006	Intercisa Múzeum							
	Szakmai szolgáltatásait		Megközelíthetőségével		Akadálymentesítésével		Technikai adottságaival	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1,9	7,2	0	0	5,0	7,4	0,9	1,3
elégedetlen	2,2	8,0	3	1,0	1,5	2,3	2,6	3,9
közepesen	5,2	19,2	23	8,3	7,1	10,6	7,1	10,6
elégedett	5,6	20,8	53	25,3	9,1	13,5	8,2	12,2

teljesen elégedett	12,1	44,8	172	80,4	19,2	28,7	11,4	17,0
nincs elég információja	0	0	61	100,0	25,1	37,4	36,9	55,0
összesen	27,0	100,0	312	0	67,0	100,0	67,2	100,0
nem válaszolt	73,0		151		33,0		32,8	
teljes	100,0		463		100,0		100,0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Rendezett programok változatosságával		Külső megjelenését	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1,5	2,3	0,9	1,3	0,9	1,3	2,2	3,2
elégedetlen	1,7	2,6	3,5	5,2	2,2	3,2	8,2	12,2
közepesen	5,8	8,7	9,5	14,2	8,4	12,6	18,1	27,0
elégedett	6,3	9,4	13,4	20,0	5,0	7,4	12,5	18,6
teljesen elégedett	11,7	17,4	39,7	59,4	10,6	15,9	11,9	17,7
nincs elég információja	40,0	59,7	67,0	100,0	39,7	59,5	14,3	21,2
összesen	67,0	100,0	33,0		66,7	100,0	67,2	100,0
nem válaszolt	33,0		100,0		33,3		32,8	
teljes	100,0				100,0		100,0	

2009	Intercisa Múzeum							
	Szakmai szolgáltatásait		Megközelíthetőségével		Akadálymentesítésével		Technikai adottságaival	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	.5	2.7	0	0			0,9	1,3
elégedetlen	1.1	5.4	.5	1.2	1.1	2.5	1.1	2.5
közepesen	9.3	45.9	7.7	17.3	6.6	14.8	4.9	11.1
elégedett	2.7	13.5	21.4	48.1	11.0	24.7	6.6	14.8
teljesen elégedett	6.6	32.4	13.2	29.6	1.6	3.7	.5	1.2
nincs elég információja	0	0	1.6	3.7	24.2	54.3	31.3	70.4
összesen	20.3	100.0	44.5	100.0	44.5	100.0	44.5	100.0
nem válaszolt	79.7		55.5		55.5		55.5	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Rendezett programok változatosságával		Külső megjelenését	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	.5	1.2			2.7	4.9	2.7	4.9
elégedetlen	2.7	6.2	.5	1.2	3.8	6.8	6.6	11.8
közepesen	4.4	9.9	2.7	6.2	7.1	12.6	24.2	43.1
elégedett	3.3	7.4	6.0	13.6	4.9	8.7	7.7	13.7

teljesen elégedett	2.7	6.2	8.2	18.5	2.2	3.9	1.6	2.9
nincs elég információja	30.8	69.1	26.9	60.5	35.7	63.1	13.2	23.5
összesen	44.5	100.0	44.5	100.0	56.6	100.0	56.0	100.0
nem válaszolt	55.5		55.5		43.4		44.0	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	

Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A kutatásban résztvevők Intercisa Múzeumra vonatkozó információszerzési szokásait vizsgálva elmondható, hogy a vizsgálat időintervalluma alatt növekedett azoknak a válaszolóknak a száma, akik nem rendelkeztek információval a szervezet tevékenységével kapcsolatban. Csökkent az informális csatornákon (ismerősökön, barátokon, családtagokon) keresztül történő tájékozódás aránya. A többi adat esetében értékelhető változás nem történt. Átlagosan a városlakók 30-40%-ának nem volt információja a múzeum tevékenységéről. A legtájékozottabb lakók a Dózsa, a Technikum és a Felső-Dunapart negyedben éltek. Az Újtelep, a Kertváros, a Béke és a Barátság városrészben lakók közel fele nem rendelkezett információval az intézmény szakmai rendezvényeivel kapcsolatban. A többi kulturális intézményhez viszonyítva a legnagyobb mértékben a múzeum szolgáltatásaival elégedetlenek a válaszadók (80%), nem tartották elegendőnek a kínálatot. Az okok között valószínűsíthető a látogatási szokások negatív tendenciája és a tájékozatlanság. 2006-ban a válaszadók fele nyilatkozott úgy, hogy soha nem vette igénybe a szolgáltatásokat, míg 2009-ben ez az arány meghaladta a 80%-ot.

6. KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A kulturális ágazat bevételtermelő ereje a kiadásokhoz képest alacsony, országos szinten az érdekérvényesítő képessége (a színházak kivételével) gyenge. Nem változik a központi normatíva összege, az ágazatra vonatkozóan. A hagyományos értelemben vett közművelődési intézmények helyzete stagnál.

A központi költségvetés kiadásainak csökkentése hátrányosan érintette a közművelődési intézmények működését. A hiányzó források pótlása nehéz feladat az intézményrendszer számára. A intézmények fenntartói szerint kevés a magas színvonalú kulturális élet megteremtéséhez szükséges forrás. Az intézmények a működtetésükhöz szükséges anyagi fedezetet belépőjegyekkel, és különféle támogatások megszerzésével biztosítják.

Bizonyos területeken továbbra is szükséges az állami beavatkozás, azonban mindez mérsékeltebb formában jelenik meg. Előtérbe kerül a közpénzekből, civil szervezetektől és különböző pályázati forrásokból történő finanszírozás. Dunaújváros, kulturális intézményrendszerének finanszírozását illetően speciális helyzetben van, legnagyobb mértékben a korábbi évekhez hasonlóan adott normatívából finanszíroz. Az összeg azonban csak az intézményrendszer fenntartásához elegendő, a fejlesztésre nem jut megfelelő mennyiségű forrás.

A statisztikai adatok a kutatás adataival összhangban alátámasztják az intézményi vezetők azon véleményét, mely szerint a lakosság különböző rétegei közötti egyenlőtlenség, a kultúrához való hozzájutást tekintve tovább nő.

Megállapítható, hogy a városlakók szűk rétege veszi igénybe a kulturális intézményrendszer szolgáltatásait. A jövedelmek polarizálódása, az előregedés és az igény szint változása alapvetően határozzák meg a látogatási szokásokat.

Az életkor előrehaladtával ugyan változó mértékben, de minden kulturális tevékenységi formában jelentősen csökken a részvétel.

Minden tevékenységfajtára igaz, hogy a legképzettebbek között találjuk a legnagyobb részvételi hajlandóságot, de a képzettek és a képzetlenek közötti részvételi egyenlőtlenség mértéke változó. Legnagyobb különbség a komolyzenei koncertek, legkisebb a művelődési házak és a zenés szórakozóhelyek látogatásának intenzitásában van. A földrajzi elhelyezkedés nem befolyásolja az igénybevétel gyakoriságát.

Az intézményrendszer irányítói felismerték, hogy a látogatók igényeinek figyelembevétele nem igényli a feladatok újrafogalmazását, inkább csak a fokozatosság elvét valósítja meg. A felmerülő igényeknek megfelelően igyekeznek szélesíteni a szolgáltatások típusait. A lehetőségekhez mérten törekednek emblemikus rendezvények szervezésére. A szakmai profilhoz kapcsolódó országos rendezvényekhez történő kapcsolódás alapvető programmá vált. Célul tűzték ki, hogy a helyi könyvtár ne csak a könyvek kölcsönző helye legyen, hanem szélesebb funkciójú, kulturális színtér, találkozóhely. A finanszírozás formája és mértéke alapvetően meghatározza a fejlesztések nagyságrendjét. Az erre a célra elkülönített előirányzat nem teszi lehetővé nagy ívű fejlesztések megvalósítását. Források hiányában az infrastruktúra megőrzése a fő cél. A fenntartó önkormányzat és az intézmények lehetőségeikhez mérten törekednek magas színvonalú szolgáltatások nyújtására, felhasználva a minisztériumi és egyéb pályázati lehetőségek adta kereteket.

A jól működő elemek vezetői felvállalják egyéni döntéseik következményeit, hangsúlyozzák az együttgondolkodás fontosságát, ugyanakkor kiemelik a szakmai alapokon történő koordináció fontosságát. A megfelelő információáramlás a működés alapja, azonban ez nem minden elem esetén valósul meg. A hatékony kommunikáció az elektronikus médiához és a közönségszervezők munkájához köthető. Az előbbi infrastrukturális befektetést és szakértelmet, az utóbbi elhivatottságot, nyitottságot kíván. Az intézmények bemutatják saját értékeiket, őrzik hagyományaikat, növelve az identitástudatot és a város megtartó erejét. A kultúraközvetítő csatornák újabb formái jelennek meg. Ezeken a csatornákon hatalmas mennyiségben különböző minőségű és tartalmú kulturális termék áramlik. A működőképes kulturális stratégia tehát nem a jövőbelátást várja el a kultúra központi és helyi irányítóitól, hanem a nyitottságot. Megállapítható, hogy a Dunaújvárosban található kultúraközvetítő intézmények látogatottságát az iskolai végzettség és a jövedelmi helyzet meghatározza. Minél magasabb a lakosság iskolai végzettsége, annál nagyobb valószínűséggel veszi igénybe a kulturális intézményrendszer szolgáltatásait és programjait. Az iskolai végzettség hatással van a jövedelmi helyzetre is, mely erősíti a társadalmi rétegek közti különbségeket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ALBA, R. D. – LOGAN, J. R. – STULTS, B. J. – MARZAN, G. – ZHANG, W. 1999: *Immigrant groups in the suburbs. A reexamination of suburbanization and spatial assimilation*. In: *American Sociological Review*, Palo Alto, 64(3).

- CZINKÓCZI S. (szerk.) 2000: *Dunaferr Dunai Vasmű Krónika*. Dunatáj Kiadói Kft, Dunaújváros, 574 p.
- CZIRBUSZ G. 1902: *Magyarország a XX. évszázad elején*. Polatsek-féle könyvkereskedés, Temesvár, pp. 367–546.
- DRAGONITS T. 1973: *Városépítés Magyarországon a felszabadulás után*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 191 p.
- ERDŐS F. – PONGRÁCZ Zs. (szerk.) 2000: *Dunaújváros története*. Dunaújváros megyei jogú Város Önkormányzat, Dunaújváros, 478 p. (pp. 243-28., pp. 326-348.)
- GEERTZ, C. 2001: *Az értelmezés hatalma*, Osiris Kiadó, Budapest, 455p.
- HABERMAS, J. 1993: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. Gondolat Kiadó, Budapest, pp. 9-85.
- HABERMAS, J. 1971: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása : vizsgálódások a polgári társadalom egy kategóriájával kapcsolatban*. Gondolat Kiadó, Budapest, 410 p.
- HARRIS, M. 1971: *Culture, Man, and Nature* In: Introduction to General Anthropology, Thomas Y. Crowell Company, New York
- MATUSSNÉ LENDVAI M. 2001: *Új város születik: Dunaújváros*. Intercisa Múzeum, Dunaújváros, 38 p.
- MERLIN, P. 2000: *New towns and European Spatial Development*. Paris www.newtowns.net
- TÓTH J. 2007: *A magyar népesség kulturális jellemzői a XXI. század elején*. In.: A társadalmi földrajz világi. (szerk.) Kovács Csaba, Pál Viktor. Szeged: SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajzi Tanszéke, 503-510 pp.
- TÓTH J. 1993: *Nagyvárosok a magyar településrendszerben*. In: Comitatus, 3. 7-8. Veszprém, pp. 40-53.
- TÓTH J. 1981: *A településhálózat és a környezet kölcsönhatásának néhány elméleti és gyakorlati kérdése*. In: Földrajzi Értesítő 2/3 sz. Budapest, pp. 267- 291.
- TRÓCSÁNYI A. 2006 a: *A kultúra térbeli eloszlása*. In: *Tér – Társadalom – Kultúra: VII. Közművelődési Nyári Egyetem: Szeged, 2005. július 4-8.* (szerk.) Török J. 2006.: Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ, Szeged, 149 p.
- TRÓCSÁNYI A. 2006 b: *A kultúra térbelisége – kulturális földrajz*. In: Török J. (szerk.): *Tér – Társadalom – Kultúra: VII. Közművelődési Nyári Egyetem: Szeged, 2005. július 4-8.* Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ, Szeged, pp. 33-51. <http://www.csongradamk.hu/pages/880/dload/trocsanyi.rtf>
- TRÓCSÁNYI A. – TÓTH J. 2002: *A magyarság kulturális földrajza II*. Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, Pécs, 361 p
- TYLOR, E. B. 1871: *Primitive culture*. In: John M. (Eds), Research into the development of mythology, philosophy, religion, language, art, and custom. London
- VITÁNYI I. 2002: *A civilizáció és a kultúra paradigmái*. In: Magyar Tudomány, Budapest, 2002. jún. pp. 720-729.